

Evropský antibiotický den upozorňuje na rizika spojená s nadužíváním antibiotik

The European Antibiotic Day draws attention to the risks posed by the overuse of antibiotics

Helena Žemličková, Jan Šturma

Souhrn • Summary

Nevhodné nebo chybné zacházení s antibiotiky způsobuje odolnost u mnoha druhů nebezpečných bakterií. Infekce a onemocnění, které rezistentní bakterie způsobují, jsou pak jen velmi těžko léčitelné. Vzestup odolnosti bakterií vůči antibiotikům zvyšuje nemocnost i úmrtnost, vede k růstu nákladů na zdravotní péči a prodlužuje dobu hospitalizace. Ve snaze pomoci k zodpovědnému zacházení s antibiotiky se dne 18. listopadu 2009 u příležitosti Evropského antibiotického dne uskutečnila ve Státním zdravotním ústavu tisková konference, které se zúčastnila mimo jiných i ministryně zdravotnictví Dana Jurásková.

Inappropriate use or misuse of antibiotics causes resistance of many dangerous bacteria. These bacteria cause infections and diseases which are then difficult to treat. The growing antimicrobial resistance increases morbidity and mortality, prolongs hospital stay and escalates healthcare costs. In an effort to facilitate prudent use of antibiotics and in connection with the European Antibiotic Awareness Day, National Institute of Public Health held a press conference with participation of the Czech Minister of Health, Madame Dana Jurásková.

Zprávy EM (SZÚ, Praha) 2009; 18(10–11): 330–331.

Klíčová slova: antibiotická rezistence, antibiotika, Evropský antibiotický den, ECDC, uvážlivé zacházení

Keywords: antimicrobial resistance, antibiotics, European Antibiotic Awareness Day, ECDC, prudent use

Světová zdravotnická organizace (WHO) dospěla v roce 1997 na konferenci konané v Berlíně (blíže viz http://www.who.int/csr/don/1997_03_28/en/index.html) k názoru, že **rostoucí odolnost bakterií vůči antibiotikům je závažná zdravotní hrozba mezinárodního významu**. Ke stejnému závěru dospěla o rok později i Evropská unie na konferenci, která se konala v Kodani pod názvem „Mikrobiální hrozba“ (blíže viz <http://www.sum.dk/publikationer/micro98/index.htm>).

Nevhodné nebo chybné zacházení s antibiotiky způsobuje odolnost u mnoha druhů nebezpečných bakterií. Infekce a onemocnění, které rezistentní bakterie způsobují, jsou pak jen velmi těžko léčitelné. Vzestup odolnosti bakterií vůči antibiotikům zvyšuje nemocnost i úmrtnost, vede k růstu nákladů na zdravotní péči a prodlužuje dobu hospitalizace. Nejnovější data shromážděná v rámci evropského projektu pro sledování odolnosti bakterií (European Antimicrobial Resistance Surveillance System – EARSS) potvrzují skutečnost, že **počet pacientů nakažených těmito bakteriemi se významně zvyšuje**.

Je proto velmi důležité informovat širokou veřejnost o nezbytnosti zodpovědného užívání antibiotik, jelikož se tak může zamezit vzniku nebezpečných a rezistentních bakterií a napomoci tak k zachování účinných léků pro budoucí generace.

Ve snaze napomoci k zodpovědnému zacházení s antibiotiky se dne **18. listopadu 2009 u příležitosti Evropského antibiotického dne** uskutečnila ve Státním zdravotním ústavu tisková konference, které se zúčastnila mimo jiných i ministryně zdravotnictví Dana Jurásková.

Konference se účastnili: ministryně zdravotnictví Dana Jurásková, zástupce ČR v ECDC pro problematiku antibiotické rezistence MUDr. Vlastimil Jindrák, ředitelka kanceláře WHO v ČR MUDr. Alena Šteflová, Ph.D., vedoucí odboru pro vědu a výzkum a spolupráci SZÚ MUDr. Jaroslav Volf, Ph.D. a vedoucí Národní referenční laboratoře pro antibiotika (SZÚ) MUDr. Helena Žemličková, Ph.D.

TISKOVÁ ZPRÁVA

Již podruhé se v letošním roce konají v České republice akce připomínající Evropský antibiotický den, který připadá na 18. listopadu. Tuto iniciativu organizuje Evropské centrum pro prevenci a kontrolu nemocí a podporuje ji Světová zdravotnická organizace. Jejím hlavním cílem je napomoci k zodpovědnému používání antibiotik a upozornit na rizika spojená s jejich nadužíváním.

Letošní akce jsou zaměřeny především na zvýraznění společné zodpovědnosti předepisujících praktických lékařů, pacientů a laické veřejnosti za správné používání antibiotik tak, aby byla předepisována pouze v situacích, kdy jsou pro léčbu nezbytná. „Vzhledem k očekávanému vysokému výskytu chřipky je tento apel zvláště důležitý. Průběh chřipky jako virové infekce nemohou antibiotika ovlivnit, přesto jsou často předepisována, a také pacienti jejich předepsání mnohdy očekávají,“ upozorňuje Dana Jurásková, ministryně zdravotnictví a dodává: „Zodpovědné používání antibiotik zabraňuje vzniku i šíření re-

zistentních bakterií a napomáhá tak k zachování jejich účinnosti pro budoucí generace.“

Nejdůležitější aktivitou konanou v rámci Evropského antibiotického dne 2009 v České republice byl kulatý stůl, který proběhl 9. listopadu. Jeho účastníci se shodli na důležitých faktech a prioritách, jejichž řešení je nezbytné pro zachování účinnosti antibiotik v České republice:

- Ztráta klinické účinnosti antibiotik v důsledku šíření antibiotické rezistence je reálnou hrozbou, která zásadním způsobem ohrožuje zdraví veřejnosti.
- Rezistence hlavních bakteriálních původců respiračních infekcí (pneumokoky, hemofily) k základním antibiotikům volby (peniciliny) zůstává v České republice na velmi nízkých hladinách, které umožňují jejich bezpečné používání v terapii. Tento ukazatel je zatím velmi příznivý ve srovnání s Evropou.
- Některé bakterie vykazují v posledních letech znepokojivě rychlý vzestup rezistence. Například u nejčastějšího původce infekcí močových cest rychle stoupá odolnost k řadě klíčových antibiotik. V tomto případě patří ČR mezi země s nejhorší situací v Evropě.
- Znovu pokračuje vzestup rezistence *Streptococcus pyogenes* (původce angíny) k makrolidovým antibiotikům. V České republice se nepodařilo zachovat nízkou úroveň spotřeby makrolidů.
- Celková ambulantní spotřeba antibiotik je v České republice na střední úrovni ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi. V posledních několika letech však spotřeba poměrně rychle narůstá.
- Používání základních antibiotik (penicilin, amoxicilin, nitrofurantoin) dlouhodobě klesá. Pod vlivem intenzivního marketingu se naopak trvale zvyšuje preskripce alternativních, širokospektrých a také nákladných antibiotik, která jsou z hlediska vzniku rezistence riziková.
- Je třeba posílit systém sledování antibiotické rezistence v České republice a zajistit optimální podmínky pro jeho dlouhodobou činnost tak, aby mohl být včas zaznamenán výskyt nebezpečné rezistence, určeny příčiny a zavedena účinná opatření.
- Je třeba zajistit dostupnost strukturovaných údajů o spotřebě antibiotik, aby mohl být průběžně sledován její vývoj, a při zjištění excesu, mohla být organizována adekvátní opatření omezující nadužívání a mohla být objektivně hodnocena jejich účinnost.
- Je třeba vytvořit účinný systém podpory racionálního předepisování antibiotik v primární péči ve spolupráci profesních organizací praktických lékařů pro děti a dospělé, antibiotických středisek a zdravotních pojišťoven.
- Podpora racionální preskripce antibiotik nemůže vést k dlouhodobému a udržitelnému zlepšení, bude-li zaměřena pouze na segment primární péče.
- Pro účely podpory racionálního předepisování antibiotik je třeba vytvořit a zavést odborně podložené, srozumitelné a vypovídající indikátory kvality používání antibiotik.
- Je třeba všestranně podporovat zlepšování dostupnosti diagnostických nástrojů, které umožňují lepší rozlišení bakteriální a virové etiologie infekcí a cílenou indikaci antibiotické léčby v ordinacích praktických lékařů.
- Je třeba účinně koordinovat úsilí v prevenci a kontrole antibiotické rezistence v humánní a veterinární oblasti.
- Uvážlivé a střídme používání antibiotik je společnou zodpovědností předepisujících lékařů, pacientů a laické veřejnosti. Je třeba organizovat dlouhodobé kampaně zaměřené na lepší informovanost veřejnosti v zodpovědném používání antibiotik a zajistit jejich financování.
- Je třeba hledat vhodné způsoby vzdělávání laické veřejnosti v problematice ochrany před infekčními nemocemi, včetně zásad zodpovědného používání antibiotik a prevence rezistence.
- Je třeba zahájit diskusi o etických aspektech antibiotické politiky a dospět ke konsensu stran specifických etických pravidel. Jejich formulace má přispět k nezávislosti doporučených postupů, vzdělávání v uvážlivém používání antibiotik i v objektivní interpretaci a využití výstupu sledování rezistence a spotřeby antibiotik.
- Ve shodě s Doporučením rady Evropské unie o uvážlivém používání antimikrobiálních látek v humánní medicíně je nezbytné dobudovat strukturu Národního antibiotického programu a zajistit jeho efektivní činnost na centrální, regionální a lokální úrovni. Zejména je třeba inovovat a všestranně podpořit činnost existující sítě antibiotických středisek.

*MUDr. Helena Žemličková, Ph.D.
vedoucí NRL pro antibiotika SZÚ
Bac. Jan Šturma
sekretariát Národního antibiotického programu (SNAP) ČR*